

Z odborné literatury

Adam Z, Ševčík P, Vorlíček J, Mistrík M et al. *Kostní nádorová choroba*. Praha: Grada Publishing 2005. 296 stran. ISBN 80-247-1357-8.

Kolektiv autorů, převážně z brněnských klinik, ale také z Bratislavy, Prahy, Olomouce, Svitav je zárukou, že jednotlivé kapitoly byly svěřeny vybraným specialistům na diskutovaný problém. Kniha je vědomě koncipována tak, aby byla přínosem nejen pro experty a odborníky, ale také pro „terénní lékaře“, pro studenty, popřípadě pro další školené zájemce.

Ve 22 kapitolách jsou odborně shrnuty zkušenosti s momentálně používanými a dostupnými léky (biofosfáty), následují kapitoly o patofyziologii kostí, o diagnostických metodách jejich maligního postižení, o metodách léčebných (ortopedických, zářeni, farmakologických a doprovodných rehabilitačních), o léčbě bolesti analgetiky, o psychoterapii, o primární, sekundární i terciální nádorové prevenci, a také obecněji pojaté kapitoly dotýkající se infekčních onemocnění, léčebných postupů infekčně nemocných s maligními chorobami. To vše je důsledně doplňováno názornými schémata (12), grafy (12), obrázky (20) a tabulkami (71).

V předeslaném Predslovu uvádí jeho autor Martin Mistrík, docent z Kliniky hematologie a transfuziologie Fakultní nemocnice v Bratislavě, mj. důležitou poznámku, že je kniha svou srozumitelností dostupná i lai-

kům, tedy nemocným hledajícím poučení o své chorobě (o kontrole bolesti, o výživě, o tom, jak předcházet komplikacím, o prevenci...). Také upozorňuje na dosavadní nedostatečné využívání i dostupných preventivních prohlídek (jejich rozsah je bohužel limitován ekonomickými pravidly). Proto je položen důraz na kvalitní informovanost, právě jejím prostřednictvím lze aktivizovat odbornou i laickou veřejnost k účinnému tlaku na činnost kompetentní zdravotnické administrativy.

Léčba kostních malignit a metastazujících nádorů zůstává stále otevřenou kapitolou všem v budoucnu objeveným účinnějším diagnostickým i léčebným postupům. Psychologicky účinný vstup do problematiky – přehledné grafy incidence nejčastějších maligních chorob v ČR, včetně domácích léčebných výsledků (vyplyvá z nich nelichotivé zaostávání za evropským průměrem v době přežívání onkologických pacientů) – je dostatečným motivačním apelem k pozornému čtení a k následnému důslednému konání v praxi.

Autoři vyslovují domněnku, že příčina dosavadních omezených úspěchů není v zavedených léčebných postupech, ale bohužel v pozdní diagnostice. Pacienti přicházejí často až

tehdy, kdy se už choroba vyvinula do stadia nevyléčitelnosti. Všech devět úvodních grafů je dostatečně výmluvných a varujících nás před závažným nepřítelem končícím život každému čtvrtému obyvateli České republiky. Z tohoto pohledu zasluhují rovněž mimořádnou pozornost kapitoly o prevenci (20 a 21). V publikaci je zdůrazněna komplexnost podpůrné a paliativní léčby při zhoubných kostních nádorech. Spolehlivost informací je podpořena profesionálním analytickým zpracováním výsledků klinických studií odborníky z Centra biostatistiky a analýz Lékařské a Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Autorské úsilí – komplexně informovat o kostní nádorové chorobě v roce 2005, které k nám přichází v tradičně kvalitní publikaci, bude dovršeno „spotřebováním“ v denní léčebné a diagnostické praxi.

doc. PhDr. Věra Linhartová, CSc.

Oddělení dějin lékařství

Ústavu sociálního lékařství a veřejného zdravotnictví LF MU

Komenského nám. 2, 662 43 Brno

e-mail: vlinhart@med.muni.cz

Doručeno do redakce: 29. 6. 2005

Munzarová M. Lékařský výzkum a etika. Praha: Grada Publishing 2005. 120 stran. ISBN 80-247-0924-4.

Nejprve si dovolím si malý ilustrační výlet do Anglie roku 1926. Tehdy mladý brněnský biolog, později světoznámý prof. MUDr. Jan Bělehrádek, experimentoval v londýnských laboratořích Juliana Sorella Huxleyho a v samém závěru studijního pobytu ho přepadla nečekaná a nemilá návštěva úředníka z britského ministerstva vnitra s dotazem, zda měl úřední povolení pro práci s pokusnými zvířaty. Na jeho výzkumy padly stovky pulců a žab. Naštěstí ty nebyly v zákoně zahrnuty mezi obratlovce, a tak Bělehrádek unikl želízům. Kontrola dodržování etických pravidel byla přísná.

Prof. MUDr. Marta Munzarová, CSc., přednostka Ústavu lékařské etiky LF MU v Brně, je přesvědčena, že etice lékařského výzkumu na člověku a na archivovaném biologickém materiálu lidského původu, snad ani taková informační pozornost věnována není. Proto se rozhodla zaplnit tuto mezeru knihou *Lékařský výzkum a etika*. Zahajuje ji historicky přehlednou kapitolou, jíž uvádí čtenáře do problémů lékařské etiky od počátku jejího vědomého formování i formulování až po současnost. Navazuje úvahami o etice experimentů na člověku a o zneužití těchto experimentů nacisty, věnuje se kritice

neetických pokusů, které se objevují v medicíně posledních desetiletí. V obecné rovině uvažuje o problémech kolem stále více diskutovaného požadavku informovaného souhlasu, o placebo a o práci etických komisí. Další výklady jsou konkrétní, týkají se příkladů etických zásad při manipulaci s lidským genomem, výzkumu archivovaného lidského biologického materiálu, geneticky podmíněné vnímavosti ke vzniku zhoubných nádorů a xenotransplantace.

Závěrečnou desátou a jedenáctou kapitolou informuje M. Munzarová o postoji Světové lékařské asociace k etickým problémům, jak je reflektuje „Helsinská deklarace“ vydaná v Edinburghu v roce 2000, seznamuje s dokumenty Rady Evropy (Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny, přijatá v roce 1997, UNESCO – o Všeobecné deklaraci o lidském genomu a lidských právech, 1997; Mezinárodní deklarace o lidských genetických datech, 2003) a o ochraně experimentátorů tak, jak je formuluje Německá směrnice pro experimentování zahrnující lidské účastníky, 1931.

Nebudou-li lékaři i další pracovníci ve zdravotnictví o etice své práce dostatečně informováni a vlastními

morálními kvalitami motivováni k dodržování hranic přísně vymezeného a střeženého prostoru, mohli bychom ke svému překvapení přes některé oblasti vstoupit do nebezpečného světa známého ze sci-fi románů, před nimž varoval svět při pokusech s člověkem už svou hrou *RUR* Karel Čapek. Člověk je bohužel schopen porušením kázně a etiky zajít až tak daleko, že připraví přírodu o zajímavý biologický druh, když zahubí sám sebe. Je obecně známo, že příroda člověka nepotřebuje, což naopak neplatí.

Etika lékařského výzkumu na člověku a práce s archivovaným biologickým materiálem lidského původu se knížkou M. Munzarové dočkala odpovídající literární pozornosti. Marginalizace tohoto problému v dnešní honbě za poznáním a za úspěchem není na místě.

doc. PhDr. Věra Linhartová, CSc.

*Oddělení dějin lékařství
Ústavu sociálního lékařství a veřejného
zdravotnictví LF MU
Komenského nám. 2, 662 43 Brno
e-mail: vlinhart@med.muni.cz*

Doručeno do redakce: 29. 6. 2005